

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1951
МАЙ
20
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 99 (2273)
ӨРТӨЗ 20 КӨП.

Бо хүнгү солунда:

Тарылганы кыска хуусаада бедик денелге чорудары — элбек дүжүттүң үндезини (1 арын).
Коммунизмнің улуг тудугларында (1 арын).
Бин-Хемчилер сөзүн ээлээннер (1 арын).
В. И. Лениннің Чогаалдарының үжен үш дугаар тому (2 арын).
Г. Софийн. — Совхозтарны сайзырынтай ажал-агылар болдулар (3 арын).

Тайбыңның Пактызы дөшп шимчээшкни калбарып турар (3 арын).
А. Афанасьев — Германияны катап боо-чепсеглэри — тайбыңга айып (4 арын).
Чаа Кыдатта кодэнің чаартылгазы (4 арын).
Кореяда белуушкуннар (4 арын).

Областын улус өөредилге килдизи моон адаанда эн эки ажалдык культурмейжилерни областын хүндүлүг самбыразына кириери болза:

1. Дойтан Салчак Андиевна — Бай-Тайга районуң Кызыл-Даг эге школазының башкызы, 40 бижик билбес кижилери бижикке өөрктөн.
2. Дарыймаа Салчак Бодамова — Бай-Тайга районуң Бай-Тал эге школазының башкызы, 30 бижик билбес кижини бижикке өөрктөн.
3. Корген-оол Моңгуш Идамович — Кызылдың көдээ районуң «Совет Тыва» колхозта эге школа өргөлөгичи, 10 бижик билбес кижилери бижикке өөрктөн.
4. Уйук Наталья Баракөлвна — Кызылдың көдээ районуң Черби школазының башкызы, 11 бижик билбес кижини бижикке өөрктөн.

Коммунизмнің улуг тудугларында

Припятьдиниң әринден Волганың әринче

МИНСК. Мозырьден Припять хемниң агымы-биле «Волга-Дон тудуунга» деп адреске улуг чыктыг ыяш салдат каннар үнүкөн. Ону дүжүлүгүлүг салчылар Игнат Фешенко болгаш Василий Савошко бадарып турар.

Терең сугтул Припять хемниң болгаш ооң адырларының әриктенден сугже хүн-бүрүдө станицаны тудуга хереглээр тудуг ыяштары канчаар-даа аажок хой-биле кирип кытпай турар. Полесьяның ыяш белеткелчилери болгаш салдакчылары хүндүлүг чагыны хуусаа бетинде күөсүдир дөшп аразында чарыш кылып турар. Ол чагытны

улуңче сезонда чорудар планында 30 муң чыгым кубометр ыяштары чоруткан Ельскый ыяш ажал-агының коллективни ыяш белеткелчилериниң аразында чарыштыг бир черинде чоруп турар.

Улуг тудуңуң тудугуларының хүндүлүг чагыны күөсүдир-биле Мозырьниң ыяш ажалдап кылгач комбинатының коллективни кызымак чүткүлдүг ажалдап турар. «Мозырьниң ыяш бүдүрүлгелериниң» трестиниң бүдүрүлгелери май айда чүгө Волга-Доннуң тудуунче 100 вагон тудуг ыяш чоруткан. (СЭТА).

Цимлянскаянын плотиназының бир дугаар одуруун бетоннаары доозулган

КОЛ СУГ ТЕХНИКАНИҢ ТУДУШКУНУ БЕДЕЛДИРИП ТУДУЖУЛАРЫ ЭШ И. В. ДИП УНУП ТУРАТ. ЦИМЛЯНСКИЙНИ ПЛОТИНАНЫҢ БИР ДУГААР ОДУРУУН БЕТОННААРЫ ДООЗУЛГАН. СУГ КҮЖҮ-БИЛЕ АЖЫЛДААР ЭЛЕКТРОСТАЦИАНЫҢ СУГУ УЗҮКТЕЛДИРИП БОТГААР ЧЕРИНИҢ ДЕМИР КАЛГАЛАРЫН ТУРГУЗАРЫ ЧЕДИШКИНИҢ ЧОРУП ТУРАТ. ИИ ДУГААР ОДУРУУН ПЛОТИНААНЫҢ БИР ДУГААР ОДУРУУН АЖЫЛ ЧОРУП ТУРАТ.

Май 15-те плотинада болгаш суг жү-биле ажалдаар электростацияда 5 муң ажал кубометр бетон салдыган. (СЭТА).

Волга-Доннуң каналында

ДНЕПРОПЕТРОВСК. Волга-Доннуң каналының тудугуларының чагыны күөсүдир-биле Петровский аттыг заводтун металлургиялары улуг көдүрүшкүнү-биле ажалдап турарлар.

Кызыл калбак демир кылдыр салбырның бригадасы майның эгезинде демирни онаалгадан ажал берип эгелзэн. Мастер Николай Купруковтуң ээлзэниң демир суворучуларының пландан

дашкаар бүдүргөн продукциязы 250 тонна чейтен. Салбырның коллективни каналдың тудугуларына май айда 236 тонна демир бээр чагыны майның 14-те чединкини-биле дооскан.

Рельс кылдыр салбырның коллективни Волга-Доннуң тудугуларына 160 тонна рельстерни кылып бергенер. (СЭТА).

Совет патриотизмнің чайыннанчак илерээшкени

1951 чылдың май 3-те 30 миллиард түдүг кылдыр үндүргөн СССР-ниң улус ажал-агының хөгжүдериңиз Күрүн чөшкенин май 15 хүнүңүң төңчүзүндө 34 миллиард 452 миллион 893 муң рубль кылдыр таратылганының дугайында СССР-ниң Саң Министрствозунуң дыйнадың чарлатыган. Чөшкениң доктаатынган түдүгүндө 4 миллиард 452 миллион 893 муң рубль ашкан. Чөшкениң доктаатынган түдүгү дыйна ашканын барымдалааш, СССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң айтылганының өзүгээр СССР-ниң Саң Министрствозу 1951 чылдың май 17-ден эгелзеш чөшкениге моон ыңай бижидилгени бүгү черлерге совсадыр дугайында айтылганын берген.

34 миллиард ажал рубль түдүгү бо хөргөңи болза, коммунизм тургузушкунуңуң улуг хөргөңге совет улустуң чаа салышкыны болур. Чөшкениге бижидилге моон мурунда канчаар-даа ыңайды улуг түдүг чөткөн. Күрүңге чөшкени кылдыр бердинген ол миллиард-миллиард рубльдер болза, бистин Төрзөн чуртувустуң улус ажал-агының моон ыңайгы хөгжүдериңиз, Волгада Куйбышевтиң болгаш Сталинградтың суг күжү-биле ажалдаар электри станцияларының, Днепрде Каховканың суг күжү-биле ажалдаар электри станцияларының, Кол Туркмен каналың, Муруну-Украин болгаш Сونغу-Крым каналдарының тудушкунун ашка хөргөңжидеринге илер деп чүгө Совет Эвилелиниң ажалчы чоннары өөрүп турар болгаш чоргаларыны турарлар.

Чаа чөшкениң кайгамчыктыг чединкини болза, совет кижилериниң патриотизминиң күчүлүгү көргүзүп, Ленин — Сталинниң партиязының удуртулганы биле ынак Төрзөн чуртувустуң күчүзү улам быжылгаарына, коммунизм тургузушкунуңа чаа тийделгелерни чөдип алырда бистин чуртуң улустарының шийтирлиниң болгаш белеиниң чайыннанчак илерээшкени болур.

ССР-ниң улус ажал-агының хөгжүдериңиз (1952 чылда үндүргөн Күрүн чөшкениңизге бижидилге чер черге миллион массаларың политиканың болгаш күш-ажылы иденкейини канчаар-даа аажок улуг көдүрүшкүнү-биле чорутканын. Бүгү эвилелденчак болгаш автономия республикаларга, бүгү хоораларга болгаш суурларга, бүдүрүлгө, албан черлеринге, колхозтарга, машина-трактор станцияларына болгаш совхозтарга ажалчы чоннар чаа чөшкениң үндүргөңгө изин-биле байырлап, ажаа майралдыкы-биле бижиктенер.

Совет улусу — бодунуң чуртуңуң өзү-лүгү ээзи, чаа амырлардык тургузукчу. Тийлээ социализмнің үзүндө кижилер болза, дарлакчыларга эвес, харын бодунга, бодунуң ниитилиңге ажалдап турар. Миллион-миллион совет кижилериниң күш-ажылы болза, төөгүңү салым чалаанын шийтирлеп турар улуг болгаш чогадыкчы күш-ажыл болур.

«Заводтары болгаш фабрикалары, шахталары болгаш демир оруттары, колхозтары болгаш совхозтары даал, димзеш чок тургузуштур, амырларга чаагай чүдүлгө тургузуштур, бүгү делегенин чөгерип, хөргөңү турар ажалчылар болгаш тарачылар — чаа амырлардык өзүлүг маадилары болгаш тургузушкуну кынар болуру бо тур» — деп эш Сталин чугаалаан.

Совет улустуң бүгү күштери тайбың тургузушкунуңа, материалдык болгаш угаан бодал чаагайлыгыназың элбекшидин тургузарыңче, хамааты үлет-өрүңү болгаш көдээ ажал-агының ко-

Эртемдөөннер Днепр тудуунда

КИЕВ, Украина ССР-ниң Эртемнер Академиязының гидробиология эртемшиччилер институтунуң чагы-биле, коммунизмнің Днепрде станицаны улуг тудугуларының районуна шийчилел ажалдары кылдырынга тускай онаатынган суг кырынга эжиндирип чоруур лабораторияны белеткеп кылган. Лаборатория бо үениң чаа аппаратуразы-биле дертинген, боду электри станицадыг, эжиндирип чоруур лабораторияны ажал болза, эртемдөөн-химиктер экспедицияны Днепрдеги плотиназында эгелзеш, Днепрниң бүгү чавыстарына сугнуң анализин кылдыр арганы бээр.

Институттун гидробиологический илдинизин эргелдешчи химия эртемнериниң доктору профессор М. В. Томбин СЭТА-ның корреспондентизи-биле бее. дазынга чугаалаан:

— Суг күжү-биле ажалдаар электри станцияларының суг кадагалаларының болгаш Украинаның муруну чүгүңге сугтарылганың улуг системезиңизниң тудушкуну химия-эртемдөөннериниң мурунда улуг элзеш чаа нарын соругалары идип үндүргө. Институттун коллективни ол соругалары хуусаа бетинде

Тарылганы кыска хуусаада бедик денелге чорудары — элбек дүжүттүң үндезини

„Совет Тыва“ колхоз тарылгазын дооскан

Кызылдың көдээ районуң Көк-Тей сумузуңда «Совет Тыва» колхоз чаксы хову ажалдары 9 ажал хүнеринде дооскан.

Колхоз бо чылын 355 гектар тары планын 466 гектар кылдыр азы 131 хуу күөсеткен. Ооң иштинден кызыл-тастың планын 320 гектар, азы 145 хуу күөсеткен.

Колхозка ажалдап берип турар трактористер Чечев-оол, Дыт-оол олар бүдүр ажалдык хүн нормаларын 140—160 хуу күөсүдип турарлар. Агрегаттың принциптери Иргат, Хуналдай, Ка-

Тарылга планын ажыр күөсеткен

Улуг-Хем районуң Хайраканда Ми-чурин аттыг көдээ ажал-агы артелини кижигүннери бо чылдың чаксы тарылгазын элзеш организастыг дооскан. Май ортан үзүңгө чөдип ниитиз-биле 559 гектарга чашырып тараан. Оон аңгыда пландан ажыр тарылганы база чорудуп турар.

Тарылганын кызыл-тас 217 гектар. Бо чылын элбекшиңизди дүжүттү чөдип алыр дөшп тарааның чайгы ажалгазының белеткелин амдыгааштан эгелзэн. Тараага хоралың үнүштерин арытлар, өргө, күөсүлгелерни узуктаар хөргөңжидерни организастаан. Шагаан-Арыг МТС-тин

Кызымакай ажалдык баштайгы түңнели

Ол-ла болгаш!

Чалов аттыг улгатыр катышкан көдээ ажал-агы артелинде бежен ийи гектар шөлдөн дески, конкур сылгы-гаштар өзүп келтирзэн. Кызыл-тастың чапталыг, чылыгыр кулакчыгаштары ол шөлдү бүрүн чавылгаш талыты ногаарып чоруй барган. Ол-дур ол, чаловчуларың карак-кызыл күш-ажылың баштайгы сүзүңү!

Колхоз баштаар чериниң даргазы комсомолчу Михаил Александрович Буяновтуң удуртулганы-биле колхозчулар тарылганын тараалары өстүрүп ажаарына эки белеткенгенер. Олар 28,5 километр шөлдүң сугтарыга бугалары септеп, ашпап, тарытынган тарааларга чашып төгөр хүлдү болгаш едети белеткеп алганнар.

Чаксы хову ажалдарының эгезинде кымдан кым-да барык дорадаваан. Дарганнар Намчыл биле Нурзат олар көдээ ажал-агы хөргөңжидерин тарылга чүгө шынарыг болгаш өй-шаныда белеткөөн эвес, харын чаксы хову ажалдарының кидин түлүк үзүңгө оларның садал чок септелгезин хан-

БИИ-ХЕМЧИЛЕР СӨЗҮН ЭЭЛЭЭННЕР

Өөк суурдан аътанып үнүптерге ак баңжычгыш ырактан көстүп келир — Бистин МТС-инис ол тур ийин деп дыңдыг эвес үн-биле чолчазың чугаазы ынаар дыйналган.

Чаксы тарылга эгелзээр ырак мурунда-ла, чаксы тарылгага колхозтарның база МТС-тиң белеткелиниң болгаш белеиниң дугайында айтырыгың талазы-биле Туран МТС-ниң чөвүлгө хуралы болуп эрктен. Ажаа МТС-тиң директору эш Балабановтуң чугаалаачы болза:

— Машина-трактор станциязының кол сорулгазы — ажалдап берип турар колхозтарыга дүжүттү бедидери, машина-трактор паркының ажаллашканын улам ыңай экинжидери, трактор ажалдарының шынарын бедидери болгаш трактор ажалдарың агротехникти хуусааларда, тараа ажаал алышканын чогуур өй-шаныда күөсүдери болгаш МТС ажалыңа натур төлевириниң дугаа ажалыңның планнарын күөсүдери болур деп ВКП(б) ТК-ның Февраль пленумунуң доктаалын күөсүдир дөшп күөсүдириниң ажалдаар бис . . .

Көчөтөс аттыг колхозтуң даргазы И. Н. Полевтуң чугаалааны болза: бистин колхозуңуң бо чылын 1500 гаңың шөлдү бир-ле дугаарында тарымыр Эр, хөргөңж колхозчулар боттарыңа бедик хүлээлгелерин алган болган ам салган сорулгалары күөсүдип шыдаар бис — дээ.

— Бистин мурунувуста турар кол сорулга тарылганы кыска хуусаада эртирери болур. Тарылга эрктен чылын колхозка озадалп турган, чүгө диге колхоз тарылга белеткелин багай чоруткан турган, ам бо чылын кандыг-даа хожудаашкынарны болдурбас бис деп «Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Астафьев МТС-ке болган чөвүлгө хуралга чугаалаан.

Бинхемчилер сөзүн ээлзэннер. Чаксы тарылганы организастыг эгелзени-биле болгаш ооң чорудулгазын бол-

алышкынының бетинде телефонну маңаа тургузуп ап шыдаптар бис диди. «Кызыл сыйдыс» колхозта удуртулга эки тургустунган. Колхозчулар болза, колхозчу орук караачыгы шынар орук болурунга бузурзэн.

«Колхозчулар ам харын мынчаар чугаалап турарлар: «колхоз мээң, мээңи эвес-даа болза, ол мээңи, ына-чаарга ооң-биле кады ол, Иванга, Филиппке, Михаилге болгаш колхозтуң өскө-даа кеңигүннеринге хамаарып турар, колхоз ниитини». Ам ол колхозтуң дүңгү хуу ажалдык болгаш бо хуңге коллективист, — ам ол колхоз мени тараа чок кааптас деп чүвени билгеш, колхозтуң өскө кеңигүннеринче хары салганы чаа каал, база иделгени салып болур. Моон ужурунда хуу ажал-агы үзүңгө бодарга, ооң колхозчуңуң сагыш салышкыныра эзеш апарган, чүгө диге, ажал-агы дөшп сагыш салышкыныра болган харын салга ам бүгү колхозчуларның аразыңда хуваатынган . . . Ажал-агының чорудар дугайында хары салганың аарының тову ам аңгы-аңгы тараачынардан колхоз удуртулганыңче, колхозтуң удуртур төвүнче дамчык берген . . . деп баштыңы чугаалаан.

Бин-Хем районуң колхозтарында удуртулгач каадырлар өзүп турар. «Кызыл тараачын» колхозтуң даргазы эш Астафьев, «Кызыл сыйдыс» колхозтуң даргазы эш Мактар олар болза, ажалга эки дүжүлганы чөдип ап, колхозтуң удуртулганың үндезини-биле эжиндирип, боттарының ниити билини улам бедидип турар. Ылаңгыя, эш Мактар болза, бодунуң колхозунда пропаганда болуп турар.

Ооң бөсөдөзү колхозчуларга солун болуп турган. Ол бодунуң бөсөдөзүңа областың болгаш чуртуң мурунда турар сорулгалар-биле элхөзүң амырдылар эки холбаштырып, оза ниитини күш-ажылыңа чырыңгы болза көдээ ажал-агы артелине быжык-

лаарыңа болгаш колхозчуларың ма-териалдык болгаш культурлук деңгели бедидеринге улуг дузалыг болур деп чүвени колхозчуларга бузуредип билир турган. Чашырыкчылар болуп ажалдап турар коммунистер эштер Даваа, Таржаа, Биче-оол, комсомолчулар эштер Степан болгаш Настык-оол олар боттарының онаалдарының хүн-бүрүдө ажал күөсүдип турганнар. Трактористер Утунбара, Седип, механизаторлар Путинцев, Комбу, Глухенко Биче-оол олар ажал планын ажал күөсүдип, ажалдык чүгө кончук эки шынары көргүскөннер.

Ажалды улам-на таарыштыр тургузар, чединкиниң ажалдаар, четпестери, ажалга шаптыгың чүдүлгени чаладыр дөшп күөзөл-чүткүл болза, районнуң удуртур ажалдакчыларында бар болуп турар.

Чаксы тарылгага колхозтарның совхестуң болгаш МТС-тиң чөдип алган чединкини болза, техниканы эң эки ажалгаары, мурнакчыларын дурулганын непердери дөшп социалистиг чарышты калбарканының түңнели болурдур. Бо чылын чаксы тарылганың ажалы колхозунда трактор-биле чоруткунган. Чаксы тарылга ажалыга МТС-тиң ролу улуг болган. МТС — колхозтары быжылгаарының күчүлүгү быразы болуп турар.

Чаксы тарылганы үлөгөрлү чогу-дарыңа Бин-Хем МТС-ниң директору эш Балабанов МТС-тиң ажалының удуртулганын эки хандырган. Чаксы тарылганың үзүңгө трактор паркының ажалы үзүңгө чокка ажалдаан.

Колхозчуларын болгаш механизаторларының ниити күөсүдириниң чыгазы-биле Бин-Хем району эрктен чыга бодарга, 12 хүннерден эрте, 11 ажал хүннериниң дүргүзүндө 590 гектар шөлдө тараа культураларының тарылгазын дооскан, ооң иштинде кызыл-тастың тарылга планын дыка ажал күөсү-сеткен.

М. ДЕЛГ.

В. И. Лениннің Чогаалдарының үжен үш дугаар тому

Үжен үш дугаар томдун үчүнчү бөлүмү В. И. Лениннің чогаалдарының дөрт дугаар үндүргөнүнө кийин колдуу чогаалдары доостуу турар. Большевик партияның болгаш совет күрүсүнүн генийлиг тургузукчу болгаш баштыңчысы В. И. Лениннің ажылдары болза, бистин партияның болгаш улустун, коммунист партияның болгаш ажылчы чоннарың канчаар-даа аажок улуг чедип алышыңары болур. В. И. Лениннің чогаалдарында марксизм-ленинизмнің бүгү тала-биле тилгезилген идеяны улуг күштерин керек кырыңга хаара туткан, ол делегей төөгүзүнүң бугу турдууларынга күчүлүг революсучу саябар-халдарың чедирип турар.

Үжен үш дугаар томда кирип турар чогаалдар Владимир Ильичиниң канчаар-даа аажок улуг, утундурбас овурун кирип турган болгаш чуртталганың өсөлүгү чыдарында оң революсучу генийни, үбү чыдын чок, бүгү талаңың хаара туткан күштүгү ажыл-чорудулганың ханызы биле илередиң турар. Томда Лениннің чогаалары болгаш чүдүдери оң иштинде — «Кооперация дугайында», «Бистин революциясы дугайында» ажылдарың парлаан, ол болза, бистин партияныса Лениннің политикаң кыйгырылары болур деп эш Сталин айткан.

Томда кириген материалдар болгаш документтер Ленин биле Сталинның улуг найырлың тодагар көргүзүп турар. Партия болгаш Совет күрүне социалист туудушкунуң организациязың улугуру талазы-биле бүгү-ле ажылдары Ленин бодунуң шынчы сөзүңгү болгаш өңүңү эш Сталин биле кады чорудуп турган. Партияның XI съездинин соонда, 1922 чылдың апрель 22-де, Лениннің саналың биле партияның Төп Комитетиниң пленуму эш Сталинны ТК-ның чыгыне секретаринге соңган. Оон бээр эш Сталин ол ажылда, партияны бир тилгелгелден бир тилгелгелерге чедирбишаан ажылдап турар.

Лениннің өлүм чок херээнч улуг уламчыланы эш Сталинга баштанган большевиктер партиязың удурутугазы-биле совет улус ленинчи кыйгырыларны амыдыралга боттандырган, бистин чуртувуста социалист иштелиди тургускан болгаш ам коммунизмни оруу-биле, бурунгаар бүзүрелди чоруп олурар.

Томда кириген чогаалдарда Ленин Россияга пролетар диктатуразың баштайгы чылдарың дуржулгаларың калбарган, чаңгыс чуртга социализмни тилеп болуруңуң дугайында теорияны оон ыңай сайыраткан бистин чуртувуска социалист иштелиди долдузу-биле тургузуп болуруңуң алаңың генийлиг айткан көргүскен.

«Бистин революциясы дугайында» деп бодунуң классиктиң чогаалыңга Ленин оң революцияны «Хоойлу чок» деп чарлап турган меньшевиктердиң болгаш оларның барың европада өөрү-марксизмни өскерликчилериниң бисте таарышпас реформисттер, «революция схемасын» чылга шапкан. Бурунзагыга бараан болур дээр оппортунист теориязың «бүдүрүкчү күштөр-биле» чарын ордандып турган оппортунистерни, догматиктерни Ленин кадыг шынчылыгы биле сойгалап илереткен. Оң бижээни болза:

«Социализмни тургузарыңга иштелиди бек сабыралыңың чадазы негетир, — деп турар-дыр силер. Кочугу өңи дир. Ынчаарга, а бис помещиктерни үндүр сызылары болгаш оң капиталистерни үндүр сызылары ышкыш бек сайыралдык чадазыңың мындыг баш бурунгаарың байдалдарың бодууска эң баштай тургузуп шыдавас деп бис бе, а оң соонда социализмге шимчээшкениң эгелеп шыдавас деп бис бе. Мындыг язылдыг хевир өскерликчилерниң төөгүңү аңаа өзү-чурумнары кылдынан шыдаванмас азы бодуңмас дээриниң наңдыг номчушта, силер, номчудуңар?» (В. И. Ленин, Чогаалдары, том 33, арын 439).

Диалектианың генийлиг мастери Ленин өлүг реформисттер «революцияның схемасын» ырадыр октапкан болгаш пролетариаттың революсучу практикамың чаа оруктарың эрес-диңни биле салып тургускан. Помещиктерниң болгаш капиталистерниң эрге-чагырганың дүжүр октаары, пролетариаттың диктатуразың тургузары — болза, чурту чедишкениң социалист эде тургузарыңың бир дугаар болгаш шийирлиг баштайгы байдалдары болур деп Ленин демдеглээн.

Ажылчы чоннарың улуг баштыңчылары Ленин биле Сталин социалист тургузушкунуң көстүп көрбөөн оруктары-биле партияны болгаш чонну кадыг болгаш көрүштүү-биле аппарат чыдар. Ленин болгаш Сталинның башталгазы-биле, X съездиниң шийирлиери биле чепселген партия аштырып тилгилерге мергежал-биле кадыг берге байдалды үзүңде шериг коммунизмден чаа эконом политиказыңа дидим болгаш берге эргилдени боттандырган «Делегейде чаңгыс-даа партия, чаңгыс-даа политикаң партия шаптыкчалыкың, чарышканың чокмыдыг берге эргилдени тудуп шыдавас ийик...» деп эш Сталин чугаалаан. Мындыг берге эргилдеде түгүле чарлышканы чокка эрткен эвес, харың оңу шаптыкчалыкың

чокка кылган. Ол болза, партияның ээлдээниң, чаңгыс эл-сеткилдиниң болгаш сырыңың чиктериниң дугайың чугаалап турар.

Бистин партия тийлеп шыдаар дээриниң салышканы мында болуп турар» (Чогаалдар т. 5, арын 220, 221).

Социализмниң экономикт фундаментини тургузарыңың ленинчи стратегти планың угаангырың чаа эконом политиказыңың баштайгы чылы маргылда чок көргүскен. Напче шилчээни болза, экономикт үндүзүңе ажылчылар болгаш тараачынарың эвиленин бынгылганы болур. Пролетариат диктатуразыңың күчүзү өскен. Партия ажыл-агыйың фронтунга эргилдени чедип алган, өдөө ажыл-агый, үлөтүр транспорт көжүп эгелээн.

«Чаа эконом политиказы болгаш политиказыңың чорутулгалары» деп чугааланга, металлистерниң Бүгү-россий съездиниң коммунист фракциязының хуралыңга чугааларыңга, партияның XI съездинге бодунуң илеткелинге болгаш долчу сөзүңе Ленин чаа эконом политиказың чорутканың баштайгы түңдөөлөрүң үндүрген.

«Бис чыл иштинде аткаарладыкчысы, — деп партияның XI дугаар съездиниң Ленин чугаалаан. — Партияның мурунунда: — болзун деп чугаалаар ужурул бис! Аткаарлашканың биле сүрдүңен сорулга, ам чедип алдыңган. Ол үе дооступ турар, азы доозулган. Ам өскө сорулга иттиң үнүп турар — күштерни эде мөөңүзүң чугула» (арын 250—251).

Экономик-даа, политикаң-даа тала-биле НЭП социалист экономиканың фундаментини тургузар аргалың долчу хандырып турар деп Ленин айткан турган. НЭП чүңү илередиң турарлык диме, ижинге эвес, а харың «Кыммын» дээр хевир-биле капитализм биле социализмниң аразында чидиг демисели болур деп Ленин демдеглэп турган. Ол демиселге социализм тилгези дээр хоорай биле көдээниң аразыңга бараан саарылганың бүгү тала-биле сайырадып турган социалист үлөтүр биле тараачын экономиканың аразында харылзааның чокшулаштырарың хандырап турган. Ынчаарда садык болза, партияның мурунга турган сорулгаларың бир кол эвезоңу турган.

Ленинчи айтмышкынарга үндээш XI съездиниң сөөлүңдө партия ажыл-агыйың ажылдарың калбаа-биле алдып чоруткан. Ленин биле Сталин партияны бурунгаар, социализмниң чедишкениң берге бүзүрелдиг аппарат чыгарган. Чончүг мурунга бодунуң сөөлүгү чугаазыңга, Москва Советиниң пленумуңга Лениннің чугаалааны болза:

«Социализм ам ыракы үениң айттары эвес, азы кандыг-бир аңгылаңка көргүзүп, азы кандыг-бир бурган эвес... Бис социализмни хүн-бүрүнүң амыдыралы кылдыр экилеткен бис, мону угаарга билер ужурул... Бистин хүнү-үстүң сорулгазы бо болуп турар, бистин үевиңиң сорулгазы бо болуп турар. Ол сорулга берге-да бол, мурунда бистин сорулгазына денээрге ол чаа-ла болза, ол бисте хөй бергелериң черьер-да болза, — бис шуптувус кады, даарта эвес, а элээн чылдар болгаш элпиг Россиядан социалист Россия болзун дээр ол сорулганы бис кады ыявала шийирлээр ужурул бис деп бүзүрелени илереткен бодуңуң сөзүңүң доозайың» (арын 405).

Ленин—Сталиннің партиязың күзөл соруу-биле болгаш совет улустуң маадырлыг демисели-биле элпиг Россияны социалист Россия болдуруң хуудурган. Улуг Сталинның удурутугазы-биле совет улус ам ыракы келир үениң айттары болбайн турар, а харың хөй миллион-миллион кижилерниң керек кырында дирг херээ болуп турар коммунизмни чедишкениң тургузуп турар.

Үжен үш дугаар том, Лениннің чугула программалыг ажылдарың хаара тудуп турар — «Кооперация дугайында», «Хүн демдегелдениң арычыгаштар» «Эвээш-даа бол, экин дээр» — деп ажылдарында большевик партияны, Совет күрүсүнүң иштики политиказың үндүзүн сорулгаларың гениальдыг ажылдап кылган.

Шийирлиг ужуру-дузаны Ленин аар индустрияга салып турган. Улуг машина үлөтүрү болза, социализмниң карачыгы экономикт баазасы болур деп Ленин айткан.

Эрге-чагыргада турар ажылчы аңгы кампагыңың үлүг үнелиң чедип алыр ужурул, язы-бүгү бичи чылда улуг индустрияны, электрификацияны сайырадырыңча улаңыр деп Ленин өөрөткен.

«Чүгүле ынчаарда, бис бир айткан өскө айтче, хевирлиг чугаалавышаан, солуп олуруп шыдаар бис, — деп Ленин бижээн, —чүл диме, тараачын омак, ярадыг айткан, ядараан тараачын чуртуңга таарыштыр бодаан эңиң адыңдан — пролетариат бодунга дилеп турар, дилевес-даа аргазы чок айтче, улуг машина индуст-

рияны, электрификацияны, Волхов тудуңуң болгаш өскө-даа айтче» (арын 459).

Социализмниң фундаментини тургузарыңга аар үлөтүрүң ужуру-дузаның дугайында Лениннің айтмышкынарыңга даңгаш, эш Сталин чурту социалист индустриализацияның программасың ажылдап кылган. Ол, социалист индустриализацияны оруктарыңың, методтарыңың болгаш темпериңиң дугайында айттарың бүгү тала-биле үндөйлөп тургускан. Троскисти-бухаринчи өскерликчилер-биле болгаш чончүг өскө-даа дайыннары-биле демисеип турган, Ленин — Сталиннің партияны сталинчи беш чыл планнарыңың чылдарында бистин чуртувусту күзүлүг индустриалдык социалист күрүне кылдыр хуудурадып чедип алган.

Бистин чуртувуска социалист иштелиди долдузу-биле тургузарыңың планы кылбышаан, Ленин пролетар революцияны тилгези соонда эң-не нарын болгаш айттыгы — хөй миллион масса ажылчы чон тараачынарың социализмни оруунче шилчидер дугайында айттарың гениальдыгы биле шийирлээрин берген. «Кооперация дугайында» деп кайгамчыктыг чүдүңгө Ленин тараачынарың социализмни оруунче шилчидериниң үлөтүрүң илереткен.

Пролетариат диктатуразыңың үезинде кооперацияга Ленин тараачынары биче хуу ажыл-агыйдан бүдүрүлгө эштелиңиң улуг катышыңкыны — коллективтиг ажыл-агыйге шилчирини эң-не бөдүңү, чик оруу деп көргөн. Чүгүле кооперацияны дамчытыр, баштай артыкшыл-саарлыга адырыңың талазы-биле, а оң соонда бүдүрүлгө адырыңың талазы-биле, социализмни керек кырыңга тараачын тургузуп өөрүн. Кооперацияны бөдүңү өздүзүң бисте социализмни өздөздө-биле дөмөйлөшкө деп Ленин айткан.

Ленинчи кооператив планыңга үндөйлөшкөн эш Сталин көдөз ажыл-агыйны коллективизацияның теориязың бүгү тала-биле ажылдап кылган. Ол теория биле чепселген большевик партия эш Сталиннің удурутугазы-биле хөй миллион тараачын ажыл-агыйларың колхозтарың оруунче, социализмни оруунче эргилдирерин чедип алган.

СССР-ге колхозчу тургузукчуң тилгези болза, ядараашкыңдан болгаш кулак-байларның дарлалыңан адыраыңың карачыгы оруу болурун бөмбүрөктик чуртталгаларыңың хөй кези болуп турар бүгү делегейниң тараачынарыңга айттып турар.

Социализмни тургузарыңың сорулгазы Ленин култура революцияны боттандыраы-биле чарбайн холбаштырган. Култура тургузушкунуң өөрөдигени, эртеми, чечен чогаалды сайырадырыңың айттарыларыңга ол улуг сагыш салып келген. «Хүн демдегелдениң арычыгаштар», «Эвээш-даа бол, экин дээр» болгаш өскө-даа ажылдарыңга Ленин, массаны културага калбак кириштерери болза, социализмни чедишкениң биле тургузарыңың бир кол байданы болур деп айткан.

«...Бисте политикаң болгаш социалдыг эргилде ам бистин арычыгың мурунда турар, ол култур эргилдизиниң, ол култур революциязыңың истекчи болур» деп Ленин бижээн.

«Ам бисте ол култура революциязың долу социалист чурт болуруңа четир...» (арын 435).

Социалист тургузушкунуң чылдарында а большевик партия эш Сталиннің улуг удурутугазыңа ада-биле ханы култура революциязың боттандырган, оң түнелинде бистин Төрээн чуртувус бижин билиңиң калбак чурту болу берген, мурунчы эртемиң, чечен чогаалды, култураңың төвү болган. Ам, социализмден коммунизмге чоруту шылаңы олурар үедө, бүгү тараачынарың културлу, эртемиң болдулар деп эш Сталиннің салган сорулгазы партия чедишкениң шийирлээр турар. Партия ажылчы чоннары коммунисттерге кижиздер чорукту бүгү-ле калбаа-биле боттандырып турар.

Томда кирген, «элпеш чок демиселди удурутукчу материализмниң ужуру-дузаның дугайында» деп ленинчи чүл партияның идеолотугу ажылдарыңга канчаар-даа аажок улуг ужуру-дузаны чедирип келген болгаш чедирип турар. Ол классиктиг ажылга Ленин реаксылыг буржуаз идеологияга удуру, идеализмниң бүгү-ле хевирлеринге удуруштыгы демиселди чорударың, бо үедөги «хүрээ-хиттиң хоолгаланган бүгү чалчарың» дыш чок чылча шаварың негөөн.

«Буржуазияга ажыктыг кандыг бир хосталганың негетериди, а оларга ажыктыг эң-не реаксылыг идеяларың, шажының, бурунгаар депшилгеге удуру чүдүлериң, дарлакчыларың камгалап турар чорукту болгаш оң-даа өскелерниң негетериди турар» буржуаз, ылангыя америк демократияның бүгү-ле хоп-мөгезин Ленин чылча шаап илереткен (арын 206).

Ол ленинчи сөстөр бистин хүнери-висте, кажан АКСИ бүгү делегей реакцизыңың төвү болу бергенде, фашизмниң кижиге көр хөңү чок эң-не араатангы идеязыңың тарамчызы, араатангы шовинизм, бурунгаар депшилгениң дайымы болу бергенде, чаа

делегей дайының пропагандазың урудукчө одаа болу бергенде канчаар-даа аажок улуг ужуру-дузаны болуп турар.

Элтеш чок демиселдиң удурутукчузу материалистерниң кол сорулгазы болза, бодус эртемиң чаа чедип алышыңкынарың диалектиг материализмниң туржуу-биле чырыдар, эртем методунуң чаңгыс эви болуп турар материалист диалектигың бүгү талазы-биле оон ыңай сайырадыры болур деп Ленин айттып турар.

Ленинчи идеяларың керек кырыңга боттандырып сайыратышаан, эш Сталин марксисти-ленинчи теорияны, партияның бүгү-ле идеолотугу ажылың чаа, дыка бедик чадаге көдүргөн. Эш Сталиннің сагыш-салышкының ачызы-биле совет эртемиң бүгү-ле адырлары бодунуң чечектелишкениңге калбак аргаларың алган. Эш Сталиннің айтмышкынарыңга үндөйлөшкөн ВКП(б) ТК-ның шийирли-биле чоруткан философия, биология, физиология, дыл эртемиңиң айттарыларыңың талазы-биле дискуссиялар реакциалыг метафизиктиг болгаш идеалист боттандырылган демисеиптиң, база совет эртемиң улам сайырадырыңга канчаар-даа аажок улуг рольди болган И. В. Сталиннің «марксизм болгаш дыл эртемиңиң айттарың» деп гениальдыг ажылы болза, марксизм-ленинизмниң эртинезинге канчаар-даа аажок улуг салышкыны болуп турар болгаш бистин күрүневистиң мурунда турар чаа сорулгаларың шийирлээринге совет эртемдөөнериниң мурунга калбак орунту ажыдып турар.

Капиталист бүзүлөшкениң байдалдарыңга социалист тургузушкунуң программасың боттандырып турар Совет күрүсүниң даштыкы политиказың ажылдап кылырыңга Ленин канчаар-даа аажок улуг ужуру-дузаны чедиргениң томда кирген чогаалдар көргүзүп турар.

Совет күрүсүниң даштыкы политиказыңың колдугу принциптерин ажылдап кылбышаан, Ленин капиталист болгаш социалист — ийи системаның тарбың байдалдыг катат турарың көргөн. 1921 чылдың декабрьде Советтерниң XI Бүгү-россий съездинге бодунуң чугаазыңга Лениннің чугаалааны болза:

«Капиталист бүзүлөшкениң социалист республикага туруп болур-бе, ындыг чорук черле туруп болур-бе, кандыгыл, шериг-даа талазы-биле туруп болу дег. Чүл диме ол, политика-даа шериг-даа талазы-биле туруп болур, ол көргүстүңен, ол болза керек кырыңга факт-тыр» (арын 126).

Эконом, садыг харылзааның талазы-биле капиталист чурттар-биле тайбың эң-найыралга бүгү-ле аргалар бар деп Ленин база-ла айткан. Ийи системаның катат туруп болуруңуң дугайында ленинчи сөстөр Совет Эвилелиң даштыкы политиказың илередиң келген болгаш илередиң-даа турар.

«Ийи системаның кады-ажылдыг ажылдарың дугайында ботталды баштай-ла Ленин чугаалаан, — деп эш Сталин айттып турар — Ленин — бистин башкысы, а бистер, совет кижилер — Ленинниң өөреникчилери бис. Лениннің айтмышкынарыңдан кажан-даа аткаарлаваан бис, аткаарлава-даа бис».

Совет эрге-чагырганың даштыкы политиказыңың сорулгазы болза, Совет күрүсүнүң хамаарышпас чорун туржук шыдары болур деп Ленин көргөн. Совет даштыкы политикаң үндөзүң болза кажан-даа тайбың дээр, бистин чуртувустуң күрүне соңурулдары дээр демисели болуп келген болгаш болуп-даа турар. «...Бис бүгү-ле күштеривис-биле мөөн соңгааргы тайбыңны камгалаар бис...» — деп Ленин чугаалаан (арын 123). Бүгү-чурттар-биле тайбың дипломаттыг, экономикт, садыг харылзааның чөкүтүвүшаан, Совет күрүне оң-биле чергелештир бүгү-талаа-биле дег эргилди болур принцип шийирлээр-биле туржук болгаш бодунуң соңурулдарыңга база эргелерге бичи-даа кызырланды болдурус деп Ленин айткан.

Бис империалист өкөөнниң күрүне-лер-биле бүзүлөтүргөн Бис, оларчың араатангы халдаашкының кажан-даа манай болур бис деп Ленин үргүчүл сагындырып келген. Мынчанаш, кажан-даа белен турар ужурул бис, бистин чуртувустуң камгалаңы арталымы болгаш бистин Кызыл Армиянысты карак огу дег камгалап намаар ужурул бис.

Дайының төртүңүп келир чакыттарың уйгу-чыдын чок чылча шавар, империализмниң бодунуң природазыңдан дайын даялдангып үнер деп чүвени калбак массага тайылбырлаар чорук партияның чугула сорулгазы болур деп Ленин санаан. Ленин «Октябрь революциязыңың дөрт чыл болганыңга» деп чүдүңгө бижээни болза:

«Империалист дайынар дугайында айттыгың, амгы бүгү делегейде саң-хөө капитализмниң делегей политиказыңга колдап турары чаа империалист дайыны төртүңдүрери чылчак чок, национал дарлалдык дыңнап көрбөөни биле дүңдүрүрүңга «мурнакчы» күрүнелер кошкак, хокудал калган, бичиң улустарны дээрбөдөп, чок кылып базарыңга

дузалап тывылдырыры албан. — ол айттыгың 1914 чылдан бөм. бүрөктик бүгү чурттарыңың бүгү политиказыңың кол айттары болу берген. Ол айттыгың каш оон миллион кижилерниң чурталгазы болгаш өлүмү болур» (арын 33).

Бистин хүнеривисте, кажан каш чус миллион кижилер чаа делегей дайының кыпсыкчыларыңга удуру, тайбың дээр улустарың айылы чок чоруду дээр идекпейлиг демиселди чорудуп турда, Лениннің ол сөстери кандыг күштер-биле чаңгылап турар дур! Тайбың талаакчыларыңың ийи дугаар Бүгү-делегей конгресси болза, улустар аразыңга быжыг тайбың дээр организастан бүгү-делегей шимчээшкениң төөгүдө көстүп көрбөөн катыжымшыкы болган.

СССР-нің тайбыңга ынак политиказыңың дугайында ленинчи айтмышкынарың Совет күрүне шын чөп боттандырып турар. Эш Сталиннің удурутугазы-биле бистин күрүне бүгү делегей байдалыңа күчүлүг хамаарып турар болган болгаш оңу ажылчы чоннарың соңурулгаларың өскөртип турар күчүлүг күш кылдыр хуудган. Совет Эвилелиңиң тайбыңга ынакчылыг политиказы болза, оң бодунуң кошкааның демдектери эвес, а күчүзүң көргүзүлгери болур деп чүвени араатангы империалистерге хөй катат көргүзүп келген.

Бүгү чурттарда коммунист партияның өзүп, быжыгып турарың Ленин кийизгелиң-биле көрүп келген. Массаны бодунче хаара тудуп алыр, оларны революстүг демиселге көдүрүп дээр компартиялар боттарыңың ажылдарың чорудары-биле чаңгыс-аай фронтунуң үндөзүң ол ажылдап кылган. Массаларың аразыңга хүн-бүрүнүң күненишкениң ажылдарың чорудар, бүгү-ле массалыг организацияларга ханылап кирер, бодун аң-сеткилдиг ажылчы социалистер-биле чаңгыс аай хөдөлүрүң хандырап — бо сорулгаларың Ленин компартияларың ажылдарыңың чугулазы дег санаан. «Бүгү делегейде коммунист шимчээшкени көрүштүгү, быжыг, калбак хандыр өзүп турар...» деп, ол улуг ханышкының биле демдеглээн (арын 234).

Эрткен чылдарда коммунист шимчээшкени бүгү делегейге бурунгаар канчаар-даа аажок улуг базымы кылган болгаш ол күчүлүг күш кылдыр хуудган. Дыка хөй чурттарда амылчың аңгының революстүг демиселдериниң авангардында, хөй миллион массаларың тайбың дээр, демократия дээр, социализм дээр демиселдериниң бажында турар дайычы, массачы коммунист партиялар өскөк.

Оруска тилгезилген революцияның саябарлың ада-биле империализмге удуру революстүг туудушкунуңа көдүрүлгө Чөөн-чүңүг болгаш Барың-чүңүтү калбак массалары дүргөн меделерди хөдөлип үнүп турар деп Ленин демдеглээн. Пролетариаттың дараазында тилгелгезинге улуу-биле бүзүрөп, Лениннің бижээни болза:

«Баштайгы большевик революция чер кырыңга бир дугаар чус миллион кижилери империалист дайында, империалист делегейден хоора тырткан» (арын 35).

Лениннің ол, баш бурунгаар көрүп чугаалаан сөстери керек кырыңга боттанды. Делегейниң ийи дугаар дайының соонда Европаның болгаш Азияны элээн каш чурттары империалист системадан дүшкөн болгаш ол чурттарда улус-демократтыг тургузуп тургустунган. Улус демократтыг чурттар амылчы чоннары, совет улустуң тургузуңга ажыл-чорудулганың дуржулгаларыңа өөрөмүшаан, коммунист болгаш ажылчы партияларны удурутугазы-биле социалист иштелиди тургузуп туралар. Лениннің болгаш Сталиннің чогаалдары-биле улус демократтыг чурттарыңың ажылчы аңгызы капитализмден социализмге шийирлээр үезиниң байдалдарыңа тилгезилген пролетариаттың политиказың шын боттандырың өөренип алганар.

Бүгү делегейге социализмниң долдузу-биле тилгезинге Чөөн-чүң улустарыңың өзүп турар революсучу демиселдери оңа улуг ужуру-дузаны дег көргөн.

«Орус, Кыдат, Индия болгаш өскөлөр-даа чуртталгы чончүг канчаар-даа аажок хөйү болуруңдан адыктыг сөөлүңдө демиселдиң төңчүзү оон хамаарып — деп Ленин бижээн. — А ол канчаар-даа аажок хөй кези болур чуртталгы чончүг чылдарда бодунуң хосталганы дээр демиселге кочуг дүргөн кирип турар, делегей демиселиң долдуру шийирлээр келер болур дээринге хөдөлгөчөң чигинчи ботталдыр турса ужурул. Бо ботталдыр талазы-биле социализмниң долду тилгези бурун болгаш чугаажонка хандырыңган» (арын 458).

Кыдата улус революциязыңың төөгүлү тилгелгези, Чөөн-чүңүг бүгү чурттарында национал хосталгалыг демиселди күчүлүг революстүг көдүрүлүшкүнү Лениннің гениальдыг баш бурунгаар көрүшкүнүң улуу-биле бадалчак турар. Кыдат улус эш Мао Цзедунга баштанган коммунист партияны удурутугазың ада-биле империализмниң системаның чаа өлүмүнү согушкунуң таварыштырган. Кыдат

улустуң тилгелгези демократияны болгаш социализм лагерин оон-даа артың быжыгалаан.

Ажылчы аңгының большевик партияның эгээртимес уран-мерген күштеринге болгаш революсучу энергиязыңга Ленин кызыгаар чок бүзүрөп турган. Коммунист партияга төөгүңүң хөдөткени сорулгаларыңың үлүүүң дугайың чоргааралды-биле чугаалаан.

«...Капиталдың дарлалында, империалист дайындардан кижиге иштелиди хостарыңче пролетариат диктатуразыңче буржуазияны тилгезинге, чаа амыдырал чурталгазы бүгү тала-биле чоруп олурар чаа аңгының болгаш бүгү капиталист чурттарың дарлакчыларыңың тергидөөшкениң үезин, оң-биле чаа бүгү делегей эпоханы эгелээр, совет күрүнең тургузуп эгелээр аас-кеижик бистин үлүүүскө таварышканы чоргааралып тур

Совхозтарны сайзырангай ажил-агыйлар болдураал

Совхозтарны бүгү тала-биле сайзырангай ажил-агыйлар болдураарын чечип аларын ВКП(б) ТК-ның февраль пленумунун доктаалында айткан. Совхозтар чаггыс талалыг хөгжүүр ийжи, азы чүгө кандык бир-ле кызы аякыды сайзырадыр болза, хөй орулгалыг, байлактыг ажил-агый болуп шыдаас. Чер ажылы болза, мал ажылы чока кандыг-даа орулгалыг болуп шыдаас. Чер ажылының продукциялары (саваң, мягкыла, тарааның артыңчылары) мал ажылын хөгжүдериңгиз херезин теринин улуг дузалыг болгаш чер ажылында үнгөн продукцияларны чөп ажылаарына эң чутула.

Ооң-биле кады мал ажылы болза, чер ажылыга эңне үнелиг уюбурение — едекти бээр, ол чока хөрүнүнү биологусту чорудулгаларының шингээлдиг кезектери белен хуулбас. Совхозтарга мал ажылын хөгжүдериңгиз бедик орулган чечип ал шыдаас. Ычангаш чер ажылын болгаш мал ажылын дегде сайзырадыр теринин чутула соруда болуп турар.

ССРЭ-нің Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВКП(б) ТК-ның «колхозтарда болгаш совхозтарда ичинтиң продукциялар мал ажылын хөгжүдериңгиз үш айланын дугайында» доктаалында айттып турары болза, совхозтар ажил-агый амыдага чедир чаггыс талалыг хөгжүүр, дына хөй совхозтар мал ажылының шызырын экинжидип хөгжүдериңгиз херезин холга тудуп албаан. Бистин областың совхозтары мал ажылын хөгжүдериңгиз херезин ам-даа дыка четпес чорудуп турар. Совхозтар мал болгаш чер ажылының талазы-биле оонадаларны күтсетпейн, ам-даа өзүлүг көргүзүлүг ажил-агыйлар болбайн турар.

Совхозтарның амылында хожудаашкынынын доп-дораан узуткаарының шыгыш хемчеглерин алары чутула.

Совхозтарга чер ажылының культураны бедидерде чүгө чер ажылының ситен аралаштыр тарыры тартылга элчештирилгезин шын шингээдип тургаш чедип ал болур. Совхозтарның ажил-агыйларды черлериниң девисээрин шыч тургузары мал болгаш чер ажылын хөгжүдериңгиз теринин ужур-дузалыг болур. Эрткен чылын совхозтарның чер ажылын сайзырадыр-биле 11100 гектар черниң девисээрин таарыштыр тускайлаан. «Элегес» болгаш «Барлык» совхозтарның девисээрлерин эде көрүп, мал ажылын оон ыңай хөгжүдериңгиз хандырып турар чер ажылының элчештирилгезин шингээдип алары чутула. Шын тарылга элчештирилгези — мал ажылын хөгжүдериңгиз талазы-биле кол хемчегниң бирээзи болур.

Ычангаш совхозтар ажилдакчыларының чооку үелерде чутула соругазы болза, чер ажылының ситен аралаштыр тарыры тартылга элчештирилгезин шингээдип алары болур. Шын тарылга элчештирилгезин чорударына хөй чылда үнер боотуп болгаш элчештирилгезин үрениниң четпес чоруу элээн моондук болуп турар. Тарылга элчештирилгезин хөй чылда үнер ситен тарылгазының шөлү 4380 гектар чедип турар. Бо чылын совхозтар 768 гектар черге люцерна тарып, оу ажаап аларының ажилын чорудуп турар.

Тарылгазың шөлүн калбартып, бедик дүжүттү чедип аларда суггарылга системаны шын чорудуп, оң четкилерин алдылары совхозтарның кол ажылы болур. Бо чылын совхозтар мурнуку чылдан тарылгага бедик организадыг кирген. Кол сорулга болза, бүгү тарылга культуралардан бедик дүжүт дөш, тарылганы бедик агротехниктиг, кыска хуусаада чорударын чедип ал турар. Тарылганың чайгы ажаалгазын эки чорудуп, оң суггарылганың 2—3 узда чорудар керек. Чооку үеде сортугу үренин тарылгазынче шилчиринче кирер.

Мал ажил-агыйынче утланган совхозтарның кол сорулгазы болза, малга чөп белеткээриниң планын чутуа чока күседери болур. Малдың чөм суурун тургузары совхозтарга малдан алып продукцияны бедидериңгиз үңезин болур.

Бистин областың совхозтарына малдарының бүгү чүзүнүн өстүрүп болур, ылангы куш болгаш ары ажылын сайзырадыр керек. Совхозтарда мал ажылын хөгжүдериңгиз чамдыкта сагыш салбас чоруктарны үңезиниң-биле узуткаар керек. Ол сорулга-биле малдың чылыг культурулуг жаааларының тудуун дүрүн калбартыр чутула. Совхозтар ажилдакчыларының амыдырал чуртталганын экинжидип, оларның ажил-ишче мергежилин бедидер керек. Мал ажылын хөгжүдериңгиз талазы-биле эрткен чылын «Барлык» совхоз багай авес ажилдаан. Мал чаш төлүн менди камгалап алган.

Бо чылын «Элегес» совхозка мыйыстыг бода малды симменталь уксаалыг буталар-биле, «Өк» совхозтуң холдарын меринос уксаалыг кошкарлар-биле болгаш «УТКА 25 чыл ою» совхозтуң холдарын каракуй уксаалыг кошкарлар-биле экинжидериңгиз шынгы үрелел ажилын күштелдирип чорудары көрдүнгөн. Совхозтар малдарың уксаазын экинжидериңгиз херезин холга тудуп алгаш, оң продуктулун дына бедидип болурунчү бүгү аргалары бар. Оу бистин совхозтарының директорлары, тускай эртемнигери бүрүн ажилдаштып турар. Оң журуудан малдың продуктулуг чоруу дыка чавыс байдалда турар.

Совхозтарны бүгү тала-биле хөгжүдериңгиз удуртулганы күштелдирери, оларның ажилынче хайлап кирери, экономиказын өөренири чутула. Бо талазы-биле ВКП(б) райкомиары болгаш райкүксомнар совхозтарның ажилына оперативтиг удуртулганы берип, богурусузыны чедери теринин чутула болуп турар.

Мал болгаш чер ажылын холбаштыр-бышаан чер ажылының база мал ажылының культураның бедидип, күрүнө планын үргүлчү ажыр күседериңгиз болгаш күрүнениң эт-хорентинин экономиказын чедип албышаан, совхозтарны хөй адырыг сайзырангай болгаш үлөгериңгиз ажил-агыйлар болдураалыңар.

Г. СОФЬИН,

Тываның хөй ажилының совхозтар трестизиниң директору.

ТУДУГ БРИГАДАЗЫ

Улут-Хем районунун Кок-Чыраа сумузунда улгатыр катыштырган Ленин аттыг колхозтуң баштаар чери чуртталга бажынынын болгаш культуру-амыдыралдың тудуунун планын күседериңгиз колхозта тудуг бригаданын бригадирин Түлүш Хуураакка дааскан турган. Моон мурунда эш Хуураак тудуг бригаданың 3 чыл иштинде ажилдап, оонашкан планнарын төлөтпөт күседип келген.

1951 чылда тудуг материалдары белеткээр планнарын шалыккын доосканынын түңнелинде 8 чуртталганың чагыс аай бажынынын болгаш 8 өрөөл эмки бажынынын тудуун тайгада тудуп дооскан. Бригада күш-ажылды чөп организастан, бригаданың кежигүннери шын таарыштыр тургустунган болгаш бүгү ажилдары чөп планнаанын-биле азылдың бугурумчези үчүр турар.

Колхоз суурунчү тудуу болгаш колхозчу өрөгелери суурун-амыдыралче шилчидери күрүнениң эң чутула херез болуп деп чүвени көргөш, Ленин аттыг улгатыр катыштырган колхозтуң баштаар чери 1951 чылда тудуг брига-

дазына үргүлчү ажилдаар колхозчулары эрткен чылдазындан көвүдөдип, ам 24 эң эки бызаңчыларны үргүлчү ажилдаар-биле бажылап тургускан. Тудуг бригаданың 20 ажилын алтырны дериг-херекселдери-биле аңгылап берген.

Ычангаш, тудуг бригаданың кежигүннери боттарының аразында социалисттик чарышты салып алган ажилдап турарлар. Оларның иштинде бызаңчылар Баян-Төгүс, Хиртикей, Чамзырың, Өпей-оол олар хүде ажил нормазын 170—200 хуу чедир күседип, социалисттик чарышка алган хүлээлгезинге ээ бооп шыдааннар.

Тудуг бригаданың бригадириниң ажилына колхозтуң баштаар черинде, ында партия эге организадызында хүн бүрүнчү дузаламчызын көргүзүп, күш-ажылдың сайыла чурумун бажылаан.

Эш Хуураактын тудуг бригаданы 1951 чылда тудуп планын хуусаа бетинде күседери дөш улуг көдүрүшкүнү-биле ажилдап турар.

В. САНДАК.

Балгазын санаторийинде

Балгазының Сталин аттыг санаторийин чыл келген тудум-на сайзырап турар. 1950 чылда болгаш 1951 чылдың эгезинде ажилын, албан хаагычтар чурттаар хөй-хөй чаа бажынынын туткан. Санаторийин аары улус чыдар бажынын арыг-силги, чылыг кылдыр белеткен тургускан. Ам ында аарыг улус чыдар 120 оруннарын бүгү херекселдери-биле четир кылдыр тургускан. Санаторий болуда лабороториялыг болгаш сайылгаан-биле аарыг улус шинчир чериг. Политиятиг болгаш уран-чогалдын 1000 азыг номнардыг библиотеканы база бар. Библиотеканы эргелекчи эш Столбова, онаа беседалары болгаш номчулгалары үргүлчү чорудуп турар. Санаторий боду дузалар ажил-агыйны тургускан болгаш аңа аарыг улустуң чөмчө херекселер картофельди, капустаны, морковту болгаш өске-даа ногаа культуруларын тарыыр деп турар. 1951

чылда кат, мөөгү белеткен апыр ажилды база чорудар деп планнап турар.

Санаторий медицина ажилдакчылары-биле бүрүн хандырткан болгаш олар аарыг кижилерге улуг сагыш-салышкыны салып, эмнеп турарлар. Ак-сеткилди эки ажилдап турар дөш, эмчилер Тихомирова, Боярская, Кешофонтова, Нальяева болгаш мөдестер Клепинова олар каш удаа макталды алганнар. Эмчилер боттарының тускай эртемин болгаш идея-политиятиг билин бедидер дөш үргүлчү өөренип турарлар.

Моон-биле кады четпес чүүл болза, тускай массачы кижик чоктуң хараазын биле культуру-массалыг ажил чорутумайн турар. Көнер кино санаторийда турарлар кино чурк көргүзөр талазы-биле багай хандырып турар. Почта соудунарын, сеткүүлери, чагаалары чедирип бөзринге улуг үзүлгелиниң болдуруп, багай хандырып турар.

Е. КРАСНИКОВА.

Мергежилдиг садыгжы

Сүт-Хөл райпозунун Алдан-Маадыра магазин эргелекчи Донгак Бавык садыг ажилына 1941 чылдан бээр үзүктел чок ажилдап келген. Амгы үеде Бавык райпозун эң эки садыгжыларының бирээзи болуп, херекселчилерге мактадып турар.

Алдан-Маадыр магазини бараан саарылганың чыл, квартал, ай планнарын үргүлчү ажыр күседип келген. Чонук негелдизин хандырып, херекселчилерин мурнука бараан болуп хүлээлгезин эш Бавык ак-сеткилди күседип турар.

О. АЛЕКСАНДР.

Область аңчыларында

Бай-Тайга районда «Тилелге» колхозтуң кежигүннери Сагаан, Согпа олар бөрүлөп үнгөш, 8 бөрөктерин кыра шаап экилеткенер. Олар төрөзүн бөрүнүң жүтүрүн тывар аңгалганы улам чылап турар.

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орун» колхозтуң кежигүнү Кочук, Холчүктү сумуда Дукар, Бора-Тайганың Баян олар областың аңчылар эргеледи-биле дугурулганын ак-сеткилди күседип турарлар.

О. ОПЕЕН.

Аңгалганын ийи удаа үнүшүкүнү-биле олар 6 бөрү, 2 дилгын өлүп, оң кештерин кооперацияга киргенер.

С. САНДАН.

Х. КУЛА.

Чөөн-Хемчик районун Хондерегиде аңчы Бора-Хөө районда өлүк белеткен конторазы-биле керезин 164 хуу күсеткен. Тодаргайларга, 500 рубльдиң өлүүн кирир керезинден 338 рубль.

Кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания улус демократиязынчү чурттарында чедипкиниң калбарып турар. Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдениң аадаанга Румынияда—8 миллион азыг кижик, Венгрияда—5 чартык миллион кижик, Болгарияда—5 азыг миллион кижик, Албанияда—860 муң азыг кижик, Кореяда—4 миллион чыгыш кижик ат салган.

Капиталисттик чурттарың бөдүүн кижилери Тайбыңның Пактызы дөш чаггыс ак-сеткил-биле көдүрүп турар. Кампанияны баштайгы неделяларында кыйгырың аадаанга Голландияда—70 муң Данияда—80 муң азыг, Финляндияда—140 муң азыг, Иранда—600 муң азыг Австрияда—600 муң азыг кижилер аттарын салганнар.

Мычангаш, ыракта-ла четте эвес баштайгы медээни өзүгаар аларга, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында кыйгырың аадаанга 240 миллион чыгыш ат салышкынын чыгынган, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Ол кампанияның хемчээли хүн бүрүд-ле калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Ол кампанияның хемчээли хүн бүрүд-ле калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Ол кампанияның хемчээли хүн бүрүд-ле калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания улус демократиязынчү чурттарында чедипкиниң калбарып турар. Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдениң аадаанга Румынияда—8 миллион азыг кижик, Венгрияда—5 чартык миллион кижик, Болгарияда—5 азыг миллион кижик, Албанияда—860 муң азыг кижик, Кореяда—4 миллион чыгыш кижик ат салган.

Капиталисттик чурттарың бөдүүн кижилери Тайбыңның Пактызы дөш чаггыс ак-сеткил-биле көдүрүп турар. Кампанияны баштайгы неделяларында кыйгырың аадаанга Голландияда—70 муң Данияда—80 муң азыг, Финляндияда—140 муң азыг, Иранда—600 муң азыг Австрияда—600 муң азыг кижилер аттарын салганнар.

Мычангаш, ыракта-ла четте эвес баштайгы медээни өзүгаар аларга, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында кыйгырың аадаанга 240 миллион чыгыш ат салышкынын чыгынган, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Ол кампанияның хемчээли хүн бүрүд-ле калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Ол кампанияның хемчээли хүн бүрүд-ле калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Канаданың тайбың камгалалыңгиз комитетиниң медээлери турарын өзүгаар аларга, кыйгырың аадаанга ат салышкынын чымдырлар талазы-биле кампания болза, тайбың дөш демиселчилерин бүгү делегей шимчээшкенин чыгыс эвиниң болгаш өзүп турар идеяны.

Ол кампанияның хемчээли хүн бүрүд-ле калбарып турар. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырың аадаанга ат салышкынын чылдырларынын айы Англияда май 9-та эгелээн. Ол ай болза, июнь 8-те болгаш 9-та чымдырлар дөш тайбыңның бүгү-англи конференциязы-биле доостур. Индияны хоорайларында болгаш кедээ суурларында тайбыңның талакчылары болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдеде боттарының үнүн катыштырып турарлар.

Н. Салманова — 8 чыл телефоничи болуп ажилдап турар. Чурукта: Чадааның телефон станциязының улуг телефоничизи Н. Салманова. Чурру А. ЕРМОЛАЕВТИИ.

Редакцияга чагаалардан

Өвүр районун Чалааты сумузунда эштер Арат-оол биле Ыйма оларның редакцияга бижип турары болза, ук сумуда кижик эмнегезиниң салбырынага өй-тавында ажилдаар кылдыр таарым-чалыг байдалдарын тургузуп бээр дугайында суму Совети-да, райкүксом-даа кандыг-даа хемчеглерин албай келген болгаш албайн турар. Оң журунда эмнеге оран-сава-биле болгаш аарыг улус чыдар орун-доюн-биле хандырылбаан. Эмнегезин аарыг улус шинчип эмнезери чери, аптекачыны, эргелекчииниң чурттаар чери — шүштүзү чагыс өрөөлде туруп турар. Эмнегезин шак мыйдыг байдалдыг турар чоруу совет медицинаның чурумунагы мырцай дүүшпейн турар.

Эрэн районун Нарын сумузунда кижик эмнегезиниң салбырында ажилдап турар фельдшер эш П. Черепанова оонашкан ажилына харысаалга чок, багай ажилдап турар. Чүд дөзөгө, эмнегезин чөгүрү ажилдаар шагында ажилга үнгөш, аарыг улусту чылдагаан чок черге үр шапта манадыр, харын чамдык аарыг улустар ийи хонукта эчки манааш, кандыг-даа түңдөл чока чанып турган фактылар бар. Совет медицинаны чедипкиниң санитар-гигиеназын дугайында лекция, беседалары чонук ортуңга чорутпайн турар. Эш Черепанова дүргөн дуза чедирер дугайында чонук чалаганын дыңнагыр эвес байдал-биле хүлээп ат турар. Оон аңгыда эш Черепанова ажил шагы бодунуң амы-хуу херезинге ажаалтап турар чүддери база бар.

Эш Черепанованың амылында мыйдыг четпестери билип турар херезинде-ле районун кыдык камгалал килдинин эргелекчи эш Ошуркова кандыг-даа хемчег албаан.

Эш Черепанованың бо чоруун хынап көрөш, чөгүрү хемчезин алары чутула — деп эш Доржу бижип турар.

—Эрэн районун төвү—Сарыг-Булуң суур хун-бүрүде сайзырап, бугурула, албан черлериниң болгаш чуртталганын бажың-балгалаттары көвүдөп, чуртакчы чоңу өзүп турар. Суурунчү сайзырап турары-биле кады, оң культурулуг, арыг-шевер турар байдалы база экинчезин турар журулуг. Ындыг турбуна, ам үеде суурунчү культурулуг байдалы, арыг-шевери дыка четпес байдалда туруп турар. Чүд дөзө, суурда пок, чунду төр тускай кылдыганын черлер чок, арыг-ламыр бажыңнар ховар, корум-чурум чоңка төккөн полктары арылап ашта-байн турар.

Суурунчү культурулуг, арыг-шевер байдалын экинжидериңгиз дугайында районун кыдык камгалал килдин хемчеглер алып хамаан чок, харын ону херексезейн турар. Суурунчү культурулуг, арыг-шевер байдалын экинжидериңгиз талазы-биле аныкты үргүлчү чорудуру суур Советиниң болгаш кыдык камгалал килдининиң база бир чутула сорулгазы болур — деп эш К. Натип-оол бижип турар.

«Шынның» материал-биле

«Тоолда кирген доруг аскыр»

1950 чылда Тере-Хөл районунчү көдээ ажил-агый килдинин эргелекчи Ондар бир доруг асты «Будурунчү аскыр» чүве деп тургаш «Большевик» колхозка албан-биле саткан. Ол дугайында «Тоолда кирген доруг аскыр» деп чүдү 1951 чылдың февраль 4-те № 23 «Шын» солугна парлатыган.

Ук чүдүдү хынап көрөш хемчег алган дугайында Тере-Хөл район Советиниң күтүскен комитетиниң даргазы эш Комбуңун редакцияга дыңнатканы болза,—солугна парлатыган ол чүдү шыны болган. «Торуг аскыр» дугайында чүдүдү районун улус судуна шилчирткен, улус суду—ол «доруг аскыры» асты районунчү көдээ ажил-агый килдинин эргелекчизи Ондарга делдир эпиткеш, оң өртөз — 2.500 рубльди «Большевик» колхозка эгдилеп төлө бээр деп шийткен.

Тожу райпозунун өтчөт-сонгудла хуралындан илерээни

Чоокта чаа Тожу райпозунун өтчөт сонгудалыг хуралы болуп эрткен. Райпо баштаар чериниң 1950 чылдың дургуунда кылган ажилының дугайында илеткелди райпо баштаар чериниң даргазы эш Аракчаа кылган.

Илеткелди районун шугумунда бар турар улуг четпестериңгиз чылдагааннарын шыны-биле илередиңгиз шыдаван болгаш бот-шүгүмчүлекчи эвес болган болза-даа, райпоңун четпес ажилдарының үңезин чылдагааннарын хуралдың киржикчилери бүрүнү-биле илереткенер.

Тожу райпо 1950 чылдың дургуунда бодунуң мурнука салдыг сорулгаларын күтсетпез. Райпо баштаар чери, оң даргазы А

